

KJAK

Bjørnin er vandamikil, tó at hon svevur

Maud Wang Hansen

*forkvinna í Føroya
Pedagogfelag*

Eg má siga, at sjáldan havi eg verið so vónbrotin og ill, sum tá eg seinasta viku-skifti frætti, at okkara mentamálaráðharri Bjørn Kalsø í blindum hevði lýst kunngerðina um forskúlar, soleiðis at hon fór í gildi áðrenn nýggja skúlaárið byrjaði mánadagin.

Ja, hann lýsti hana ikki bara í blindum, men eisini fyri væl afturlatnum oyrum. Tí landsstýrismaðurin hevur snøgt sagt ignorerað allar atfinningar, og tær vóru nógvar, sum kunngerðin fekk oman yvir seg, meðan hon enn bara var eitt uppskot. Og hann lýsti hanauttan at Pedagogfelagið hevði havt nýggja uppskotið til hoyringar!

Tað einasta, hann hevur tikið til eftirtektar, eru argumentini – ella ákoyringanar – frá sínum gomlu starvsfeløgum, lærarunum. Tí er forskúlakunngerðin og harvið eisini teir nýggju forskúlarnir, sum virka í lötuni,

ein reindyrkað skúlifisering av tilboðnum til tey seks ára gomlu børnini.

Hetta ger landsstýrismaðurin, hóast øll altjóða gransking og øll vísund – ikki bara ein partur av henni, men ØLL – staðiliga ávarar ímóti skúlifiseringini og staðfestir, at tað er námsfrøði og læring gjøgnum spæl, ið hesin aldursbólkur hevur brúk fyri, og ikki undirvísing.

Eg veit, at tað eru hørð orð, men eg havi bara eitt spjaldur at seta á handfaringina hjá Bjørn Kalsø av hesum máli, sum resulteraði í hesi skúlakunngerðini: dovin inkompetansa.

Tað sigi eg, tí hann hevði so nógvar móguleikar og fekk serverað øll argumentini fyri at gera nakað, sum veruliga kundi verði gott. Gott fyri børnini, ikki bara nú, men sanniliga eisini fram eftir í teirra menning.

Hansara egnu argumentir fyri kunngerðini eru stutt sagt bara útsagnir frá lærarum, foreldrum, børnum, onkrum hendinga pedagogi og kommunalu myndugleikunum, har sum nýggju forskúlarnir hava virkað eina tíð, við Eysturkommunu á odda.

Hesar útsagnirnar eru bara rós og lovorð. Øll eru glað, ikki minst børnini. Børn eru glað, tað er náttúrborið, men tað eru ikki tey, ið skulu skilja ímillum, hvørt tað er best at ganga í barnagarði ella

í forskúla. Tað eru vit vaksnu, sum eiga at taka røttu avgerðirnar vegna børnini og teirra framtíð. Hevði tað so verið so, at forskúlin var eitt tilboð í nevndu kommunum, men tað er tað ikki, tað er ein tvungin skipan, tí dagstovnaplássini eru tikin frá teimum. Foreldur í nevndu kommunum kunnu ikki velja forskúlan frá ella barnagarðin til, tí skipanin er tvungin og øll børn, líkamikið hvussu tey eru fyri í menning síni, SKULU í skúla sum bert 5½ - 6½ ára gomul.

Tað, sum eigur at hava alt at siga, er, hvussu stovns/skúla-tilboðini til tey seks ára gomlu best móguligt leggja lunnar undir teirra menning her og nú og samstundis gerast gróðrarbotnur fyri menningini fram eftir. Hetta kann ikki mástast við út á seinnapartin at spyrja børn og foreldur, um tey eru nøgd við dagin í dag. Men djúptstingandi og rúgvusmikið granskingartilfar um hesar spurningar er hinvegin tókt í ríkiligt mát.

Og vit í Pedagogfelagnum og serfrøðingarnir, vit eiga her heima, hava júkað um hetta í árávis nú. Men tað hevur ikki rinið við.

Í staðin hevur landsstýrismaðurin sjálvur verið ein bremsa á øllum tí, ið var stungið út í kortið fyri at betra um námsfrøðina: Endurskoðanin av dagstovnalógini er steðgað,

samstarvsráðið umboðandi kommunurnar, Mentamálaráðið og Pedagogfelagið, virkar ikki, og dagstovnaráðið er ongantíð farið at virka.

Tað var Helena Dam á Neystabø, sum á hesum sinni legði lunnarnar undir forskúlakunngerðini, og vit vóru als ikki samd við henni í øllum og slettis ikki um kunngerðina. Men hon hevði tó ætlanir, ið bygdu á hugsanir og visjónir, og hon vildi dialog. Hon stovnaði eisini dagstovnaráðið, sum var eitt gott initiativ, og hon eigur ikki skuldina av, at tað ikki virkar. Dagstovnaráðið skuldi ráðgeva landsstýrisfólkunum í mentamálum í námsfrøðiligum spurningum innan dagstovnaðkið, eins og fólkaskúlaráðið ráðgevur í skúlaspurningum innan fólkaskúlan.

Nú er alt farið fyri skeytið, og av tí sama hevur Føroya Pedagogfelag ongantíð áður brúkt so nógva orku at berjast við Mentamálaráðið sum undir hesi samgonguni.

Og eg eri sannførd um, at Bjørn Kalsø fremur brot á dagstovnalógina, tí hann hvørki vegleiðir, ráðgevur ella fremur eftirlit, sum fyriskrivað í lógini.

§2, stk 2 í dagstovnalógini sigur: Landsstýrismaðurin veitir kommununum ráðgeving og vegleiðing í námsfrøðiligum spurningum.

Og § 10, stk. 2 sigur:

Landsstýrismaðurin hevur yvirskipaða eftirlitið við, at kommunurnar umsita dagstovnar og dagrøktir sambært hesi lóg.

Men hann lurta hvørki eftir okkum í Pedagogfelagnum ella serfrøðini, og hann hevur ikki havt nakra námsfrøðiliga servitan at styðja seg til í síni umsiting heldur.

Einasti fulltrúin, sum umboðar dagstovnaðkið/pedagogfakligheitina í Mentamálaráðnum, var fyrst sett niður í hálva tíð, og hevur hetta seinasta árið verið í farloyvi,uttan at nakar við námsfrøðiligum kunnleika varð settur í staðin.

So tá landsstýrismaðurin í grein á heimasíðuni hjá Pedagogfelagnum sigur, at tað eru “breitt útbúgvin fólk í Mentamálaráðnum, sum sita og arbeiða við hesum javn og samt”, so eru tað í øllum førum ikki fólk við námsfrøðiligari servitan og kunnleika, hann meinar við.

Sannlíkt er talan um eftirútbúnað lærarar, ið tradisjonelt eru væl umboðaðir í fulltrúasessunum í Mentamálaráðnum.

Eg kann bara staðfesta, at hóast Føroya Pedagogfelag hevur tvífalt so nógvar limir í starvi á dagstovnaðkinum, sum tað eru lærarar til samans í landinum, so sæst hetta ikki á nakran hátt aftur í nýlýstu kunngerðini ella í virðingini, landsstýrismaðurin

visir hesum týðningarmikla ábyrgdarøki sínum.

Lat meg at enda koma við einum hugskoti til nú formaliseraðu forskúlarnar. Onkra løtu, tá undirvísing ikki er skránni, kundu tit lært børnini hetta danska sangspælið:

Bjørnen sover,
bjørnen sover
i sit lune bo!
Han er ikke farlig,
når man blot er varlig!
Men man kan dog,
men man kan dog,
aldrig på ham tro!

Gævi hann fyrst og fremst var føroyingur

Dánjal av Rana

Tað var ein stórpolitisk hending, tá Løgtingið fyri seks árum síðani broytti vallógina og gjørdi Føroyar til eitt valdømi.

Eg var fyri hesi broyting. Eftir míni fatan var hetta ein gyltur móguleiki at tryggja, at lokalpolitisk áhugamál fingum minni vald í Løgtinginum, og at tingmenn fóru at leggja seg meiri eftir, hvat tænti Føroyum sum heild. Vónin var, at tá valevni nú máttu

kappast um atkvøður úr øllum landinum, fór at gerast neyðugt hjá teimum at fáa eina breiðari hugsjón fyri sítt tingarbeiði, fyri at kunna samla atkvøður úr øðrum pørtum av landinum. Tíðin var farin frá lokalpolitikki, og nú skuldi landspolitikkur á breiddan, kanska eitt nýtt ættarlið av landspolitikarum fór at vinna sæti á tingi. Nú er jú ikki longur talan um tingmenn, ið umboða Norðoyggjar ella Suðuroy ella Norðstremoy osfr, men allir koma úr einum valdømi og umboða eitt valdømi.

Eg tók so dyggiliga feil.

Seinastu tíðina, serliga í sambandi við kjakið um undirsjóartunlar, hava politikarar kappast um at grava seg djúpri og djúpri niður í sínar lokalpolitisku

skotgravir. Nú er eftir øllum at døma so galið, at sandoyartingmenn einki val hava. Teir mugu atkvøða fyri einum undirsjóvartunli til Eysturoyar, móti teirra egnu sannføring (í øllum førum, um hugt verður at, hvat flokkarnir teir umboða, standa fyri), fyri at tiltuska sær einn tunnil til Sandoyar. Ein teirra hevur jú alment boðað frá, at hann fólir seg trýstan at atkvøða fyri einum uppskoti, hann grundleggjandi er ímóti, av tí, at hinir báðir tinglimir oyggjarinnar, eru fyri. Tað sama tykist eisini vera galdandi fyri eysturoyartingmenn.

Altso – eingi atlit at landinum, eingin tanki um hvat er best fyri onnur enn ávíkavist sandoyingar og

eysturoyingar. Hvat bleiv av føroyinginum í øllum hesum?

Leygarmorgun slóknaði so øll mín vón um, at hetta eina valdømi skuldi virka eftir ætlan, tá ein løgtingsmaður Javnaðarfloksins úr Sandoynni greitt og týðiliga meldar út: “Tey sum kenna meg vita eftirhondini, at Sandoyggjin er alt fyri meg, og eg fari at gera tað, sum er best fyri oynna, líka mikið hvat...”

Um politiska hugsjón hansara ikki røkkur norður um Trøllhøvda ella suður um Dalsfles, hevur hann einki at gera á Føroya Løgtingi. So kann hann heldur leggja seg á leistin hjá Heðini Mortensen og blíva “kongur” á Sandoynni og tala hennara áhugamál á røttum stað,

heldur enn at taka alt landið til gísla fyri at fremja síni áhugamál.

“Eg eri fyrst og fremst sandoyingur,” sigur hann. Gævi, at hann fyrst og fremst var føroyingur.

Eg vænti, at við tíðini fara bæði løgtingsvalevni og veljarar at venja seg við hugsanina, at Løgtingið arbeiðir fyri Føroya besta, og at lokal áhugamál einki pláss hava har, men tað fer at taka tíð. Møguliga so langa tíð, at politiska valdið ikki gevur nýggju skipanini tíð at sessast, men fer aftur til ta gomlu skipanina ella eina aðra skipan við valdømunum. Og kanska tað er tað einasta rætta. Í verandi støðu er lætt at staðfesta, at skipanin við einum valdømi als ikki hevur forkomið lokalpolitiska

virkeimum í tinginum.

Á jólafundinum í 1888 las Effersøe yrkingina hjá unga Jóannes Paturssyni. Nú er tann stundin komin til handa á hesum landi, at vit skulu taka lógvatak saman máli til frama. Gævi, at vit føroyingar aftur tóku lógvatak saman, hesaferð Føroyum at frama.